

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 123/2010-48

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 30. júna 2010 v senáte zloženom z predsedu Milana Ľalíka a zo sudcov Marianny Mochnáčovej a Petra Brňáka o sťažnosti Ľ. R., H., zastúpeného advokátom JUDr. V. O., L., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 8 Sžo 169/2008 zo 4. júna 2009 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Trnave č. k. 32 Sp 3/2008-38 zo 4. júna 2008 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Ľ. R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 4. júna 2009 sp. zn. 8 Sžo 169/2008 p o r u š e n é b o l o .

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 4. júna 2009 sp. zn. 8 Sžo 169/2008 zrušuje a vec vracia Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

3. Kancelárii Ústavného súdu Slovenskej republiky ukladá zaplatiť trovy právneho zastúpenia Ľ. R. v sume 476,34 € (slovom štyristosedemdesiatšesť eur a tridsaťštyri centov) na účet advokáta JUDr. V. O., vedený v ..., v Slovenskej republike, č. účtu ..., VS: ..., do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Najvyšší súd je povinný uhradiť štátu trovy právneho zastúpenia v sume 476,34 € (slovom štyristosedemdesiatšesť eur a tridsaťštyri centov) na účet Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu.

5. Vo zvyšku sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

1. Návrhom doručeným Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 24. augusta 2009 doplneným neskôr ustanoveným advokátom ústavnou sťažnosťou z 27. apríla 2010, ktorá už spĺňala ďalšie náležitosti vyžadované § 20, § 49 a nasl. zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), sa sťažovateľ domáhal zrušenia uvedených rozhodnutí všeobecných súdov, keďže bol toho názoru, že nimi boli porušené jeho základné práva garantované čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 Dodatkového protokolu k dohovoru (ďalej len „dodatkový protokol“).

2. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namietané porušenie svojich základných práv videl v niekoľkých aspektoch. Všeobecným súdom vytykal nesprávnu aplikáciu ustanovenia § 2 ods. 2 písm. e) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 503/2003 Z. z. o navrátení

vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 503/2003 Z. z.“), v dôsledku ktorej mu nebol priznaný správny podiel z navrátených pozemkov po nebohom otcovi Ľ. R., po ktorom bol jedinou oprávnenou osobou, pretože jeho ostatní dvaja súrodenci zomreli, takže svoj reštitučný nárok nemohli uplatniť. Týmto nesprávnym postupom a rozhodnutím všeobecných súdov boli porušené citované normy slovenského právneho poriadku v neprospech sťažovateľa, a tak bolo zasiahnuté do jeho práv a slobôd zaručených ústavou a dohovorom.

3. Ústavný súd predbežne prerokoval sťažnosť sťažovateľa podľa § 25 ods. 2 a 3 zákona o ústavnom súde a zistil, že okolnosti danej veci nasvedčovali možnosti porušenia jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nesprávnym postupom a rozhodnutím všeobecných súdov, preto v tejto časti prijal sťažnosť na ďalšie konanie uznesením z 27. mája 2010.

4. V časti namietaného porušenia základného práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu sťažnosť podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol pre jej zjavnú neopodstatnenosť, pretože reštitučný nárok sťažovateľa nepredstavuje majetok (majetkovú hodnotu) v zmysle citovaných článkov, preto sa naň nevzťahujú ani záruky týchto ustanovení (porov. rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kopecký v. Slovensko z 28. septembra 2004 a pod.), teda ani nie je ústavne chránený.

5. Na výzvu ústavného súdu sa k ústavnej sťažnosti vyjadril Krajský súd v Trnave, ktorý vo svojom podaní z 10. júna 2010 poukázal na odôvodnenie napadnutého rozhodnutia a argumentáciu tam uvedenú. Najvyšší súd Slovenskej republiky sa naproti tomu stotožnil so sťažnosťou, pretože konajúci senát pri vydávaní reštitučného nároku postupoval zjavne v rozpore s § 2 zák. č. 503/2003 Z. z., a tým zasiahol do sťažovateľových práv garantovaných čl. 46 ods. 1 ústavy; obidva súde súhlasili s neverejným pojednávaním.

6. Podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd so súhlasom účastníkov upustiť od ústneho pojednávania, ak od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. Účastníci súhlas poskytli a od ústneho pojednávania bolo upustené.

7. Ústavný súd si k posúdeniu námietok a tvrdení sťažovateľa vyžiadal spis Krajského súdu v Trnave sp. zn. 32 Sp 3/2008, z ktorého zistil tieto skutočnosti:

a) Sťažovateľ si ako oprávnená osoba 19. novembra 2004 uplatnil na príslušnom pozemkovom úrade reštitučný nárok na vydanie nehnuteľností v kat. území Š., ktorých pôvodnými (spolu)vlastníkmi boli jeho strýko Š. R. a tety M. K., rod. R. a V. A., rod. R., ktorí boli k 31. decembru 1970 vyhlásení za mŕtvych a ktorých vlastnícke právo prešlo na štát podľa zákona č. 46/1948 Zb. o novej pozemkovej reforme (trvalej úprave vlastníctva k pôde).

b) Obvodný pozemkový úrad v Trnave rozhodnutím z 3. decembra 2007 a zo 4. decembra 2007 uznal uplatnený reštitučný nárok sťažovateľa len v rozsahu 1/18 s odôvodnením, že pôvodní spoluvlastníci ako súrodenci mali 6 bratov (celkovo ich teda bolo sedem), medzi ktorých patrilo aj otec sťažovateľa Ľ. R. st., takže každému, aj jemu, by prislúchol nárok len vo výške 1/6 z vlastníctva pôvodných (spolu)vlastníkov. Ľ. R. st. zomrel a zanechal troch synov, z ktorých v čase uplatnenia nároku zostal nažive iba sťažovateľ, preto mu opäť patrí len 1/3 z podielu 1/6 jeho otca, čiže celkovo 1/18 z vlastníctva pôvodných (spolu)vlastníkov.

c) Krajský súd v Trnave rozsudkom zo 4. júna 2008 č. k. 32 Sp 3/2008-38 na opravný prostriedok sťažovateľa uvedené rozhodnutia príslušného pozemkového úradu potvrdil ako vecne správne. Podľa neho bol podiel 1/18 z reštitučného nároku pre sťažovateľa určený správne, vzhľadom na celkový možný počet oprávnených osôb.

d) Najvyšší súd Slovenskej republiky na odvolanie sťažovateľa rozsudkom zo 4. júna 2009 sp. zn. 8 Sžo 169/2008 rozsudok Krajského súdu v Trnave (ďalej len „krajský súd“) potvrdil. V odôvodnení svojho rozhodnutia konštatoval, že podiel sťažovateľa bol správne vypočítaný, keď pozemkový úrad vychádzal z podielu jeho otca ako súrodenca po pôvodných (spolu)vlastníkoch v rozsahu 1/6, z ktorého sťažovateľovi prináleží len podiel 1/3, pretože mal ešte dvoch súrodencov ako potencionálne oprávnené osoby.

8. Ústavný súd v prvom rade konštatuje, že jeho úlohou je ochrana ústavnosti (čl. 124 ústavy). Nie je súčasťou sústavy všeobecných súdov a neprislúcha mu právo dozoru nad ich rozhodovacou činnosťou, do ktorej je oprávnený zasiahnuť len vtedy, ak boli právoplatným rozhodnutím súdu porušené sťažovateľove základné práva a slobody chránené ústavným poriadkom Slovenskej republiky. K porušeniu ústavným poriadkom zaručených práv osôb dochádza hlavne vtedy, pokiaľ orgány verejnej moci nesprávne aplikujú právne normy, takže sa právne závery v ich rozhodnutiach dostávajú do extrémneho nesúladu s vykonanými skutkovými zisteniami.

9. V prerokovávanej veci ústavný súd dospel k záveru, že ústavná sťažnosť je dôvodná, lebo napadnutými právoplatnými rozhodnutiami všeobecných súdov došlo k zásahu do základných práv sťažovateľa.

10. Správna je námietka sťažovateľa, že výklad ustanovenia § 2 zákona č. 503/2003 Z. z. všeobecnými súdmi treba hodnotiť výrazom zjavného a neodôvodneného či nespravodlivého vybočenia (excesu) zo štandardného výkladu, ktorý je v súdnej praxi rešpektovaný (a predstavuje tým nepredvídateľnú interpretačnú ľubovôľu), resp. je v rozpore so všeobecne uznávanými zásadami spravodlivosti.

11. Pojem ľubovôle môže mať dvojaký význam: môže ísť o ľubovôľu v zmysle materiálnom, t. j. z hľadiska spravodlivosti a racionality (účelu) rozhodnutia vo veci a ďalej o ľubovôľu v postupe a obsahu rozhodnutia v zmysle nerešpektovania alebo absencie vopred daných pravidiel a alternatív rozhodovania.

12. Ak je k dispozícii viac výkladov právnej normy, je potrebné voliť ten, ktorý vôbec, resp. čo najmenej zasahuje do toho-ktorého základného práva či slobody.

13. Z ustanovenia § 2 ods. 1 zákona č. 503/2003 Z. z. vyplýva, že právo na navrátenie vlastníctva k pozemku podľa toho zákona môže uplatniť oprávnená osoba, ktorá je občanom Slovenskej republiky s trvalým pobytom na jej území a ktorej pozemok prešiel

na štát alebo inú právnickú osobu v období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990 (ďalej len „rozhodujúce obdobie“) spôsobom uvedeným v ustanovení § 3.

Podľa § 2 ods. 2 zákona č. 503/2003 Z. z., ak osoba, ktorej vlastníctvo k pozemku prešlo v rozhodujúcom období do vlastníctva štátu alebo inej právnickej osoby v prípadoch uvedených v ustanovení § 3, zomrela pred uplynutím lehoty uvedenej v ustanovení § 5, alebo ak bola pred uplynutím tejto lehoty vyhlásená za mŕtvu, sú oprávnenými osobami štátni občania Slovenskej republiky, fyzické osoby v tomto poradí:

a) dedič zo závetu, ktorý bol predložený v konaní o dedičstve, ktorý nadobudol celé dedičstvo,

b) dedič zo závetu, ktorý nadobudol dedičstvo, ale len v miere zodpovedajúcej jeho dedičskému podielu, to neplatí, ak dedičovi podľa závetu pripadli jednotlivé veci alebo práva, ak bol dedič závetom ustanovený len k určitej časti pozemku, na ktorú sa vzťahuje povinnosť vydania, je oprávnený len k tej časti pozemku,

c) deti a manžel osoby uvedenej v odseku 1, všetci rovným dielom, ak dieťa zomrelo pred uplynutím lehoty uvedenej v ustanovení § 5, sú na jeho mieste oprávnenými osobami jeho deti, a ak niektoré z nich zomrelo, jeho deti,

d) rodičia osoby uvedenej v odseku 1,

e) súrodenci osoby uvedenej v odseku 1, a ak niektorý z nich zomrel, sú na jeho mieste oprávnenými osobami deti.

14. Z citovaného zákonného ustanovenia možno teda vyvodiť len to, že oprávnenými osobami sú všetky osoby v tomto ustanovení uvedené. Ich zaradenie do jednotlivých skupín neznamená, že ak existujú osoby v prednejšom poradí, nemôžu reštitučný nárok úspešne uplatniť osoby uvedené v neskoršom poradí, alebo ak v tom istom poradí existuje viac osôb, že jedna z nich môže uplatniť nárok len v pomere k počtu týchto osôb, ak tieto osoby alebo osoby v prednejšom poradí svoj nárok neuplatnili, a preto ich právo zaniklo. V tomto smere totiž zákon č. 503/2003 Z. z. neobsahuje žiadne pravidlo, ktoré by eliminovalo reštitučný nárok oprávnenej osoby uvedenej v niektorej zo skupín či v rámci jednej skupiny, ak tento nárok neuplatnili osoby uvedené v prednejšom poradí, či aj iné osoby v tom istom poradí. Nečinnosť týchto osôb otvára cestu pre uplatnenie „celého“ reštitučného nároku osobe,

ktorá sa ho aktívne domáha na príslušnom orgáne, lebo aj táto osoba je rovnocenne zahrnutá do okruhu oprávnených osôb, ktorých sa tiež zmiernenie následkov majetkových krívd spáchaných na (spolu)vlastníkoch nehnuteľností v minulosti (rozhodnom období) týka. Inak povedané, uspokojenie nárokov týchto ďalších oprávnených osôb (osoby) pri nečinnosti iných osôb zodpovedá zmyslu a účelu zmierneného reštitučného zákona. Takáto interpretácia ustanovenia § 2 cit. zákona je nielen konformná s jeho dikciou, ale aj zmyslom a účelom tohto zákona, a naostatok je aj v súlade so všeobecne uznávanými zásadami spravodlivosti, keď sa do širšej „rodiny“ vracia len to, čo bolo odtiaľ nesprávne odňaté alebo vzaté.

15. Vo svetle naznačených hľadísk sa preto nemožno stotožniť so spôsobom, ako orgány verejnej moci v prerokovávanej veci vykrátili celý reštitučný nárok sťažovateľa na 1/18. Ústavný súd je preto nútený konštatovať, že záver všeobecných súdov v uvedenom smere bol zjavným výkladovým vybočením, ktoré predstavuje porušenie práva na spravodlivý proces vychádzajúci z čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

16. Z uvedených dôvodov ústavný súd pristúpil ku kasačnému rozhodnutiu. Subsidiárny charakter poskytovania ochrany ústavným poriadkom viedol ústavný súd iba k derogácii rozsudku najvyššieho súdu, ktorému sa otvára možnosť opätovného meritórneho posúdenia odvolacích námietok sťažovateľa, pod aspektom dôvodov tohto nálezu a ochrany jeho ústavou zaručených základných práv [§ 56 ods. 2 a 3 písm. b) a ods. 6 zákona o ústavnom súde].

17. Sťažnosti sťažovateľa proti rozsudku krajského súdu preto už nevyhoveli, lebo ním uplatnenými výhradami sa bude zaoberať najvyšší súd v rámci rozhodovania o jeho odvolaní proti rozsudku krajského súdu. Za tejto situácie bolo potrebné ústavnú sťažnosť v časti smerujúcej proti rozsudku krajského súdu považovať za neprípustnú, lebo sa sťažovateľovi vytvoril procesný priestor pre nové prerokovanie jeho opravného prostriedku (odvolania).

18. Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 36 ods. 2 a § 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 148 Občianskeho súdneho poriadku aj o úhrade trov konania ústavnému súdu, ktoré mu vznikli v dôsledku zaplatenia trov ustanovenému právnenému zástupcovi sťažovateľa. Ústavný súd pri priznaní odmeny advokátovi vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov a počtu úkonov právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia a spísanie sťažnosti), t.j. 2 x po 120,23 € + 2 x 7,21 € režijný paušál a DPH vo výške 45,69 €, spolu je to 300,57 €, k tejto odmene bolo potrebné pripočítať aj cestovné náklady zo Z. do H. a späť (2 x 130 km) vo výške 32,03 € ($9,8 \frac{1}{100} \text{ km} \times 260 \text{ km} \times 1,257 \text{ €}$), plus náhrada za opotrebenie motorového vozidla vo výške 47,58 € ($0,183 \text{ €} \times 260 \text{ km}$) a náhradu za stratu času právneho zástupcu vo výške 96,16 € ($8 \text{ polhodín} \times 12,02 \text{ €}$).

19. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný uhradiť štátu (ústavnému súdu) zaplatené trovy právneho zastúpenia v celkovej sume 476,34 € do jedného mesiaca od doručenia nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. júna 2010